

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

**REKENINGKUNDE
FEBRUARIE/MAART 2011**

PUNTE: 300

TYD: 3 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 19 bladsye en 'n antwoordeboek van 16 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies deeglik deur en volg hulle noukeurig.

1. Beantwoord AL die vrae.
2. 'n Spesiale ANTWOORDEBOEK word verskaf om ALLE vrae in te beantwoord.
3. Bewerkings moet getoon word om deelpunte te verdien.
4. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
5. Jy mag 'n donker potlood of blou/swart ink gebruik om die vrae te beantwoord.

6. Gebruik die inligting in die tabel hieronder as 'n gids wanneer die vraestel beantwoord word. Probeer om NIE daarvan af te wyk nie.

VRAAG 1: 35 punte; 20 minute	
Onderwerp van die vraag:	Leeruitkomst gedek:
Kontantbegrotings	LU2 Bestuursrekeningkunde AS3 Ontleed en vertolk 'n Kontantbegroting LU3 Bestuur van hulpbronne AS6 Pas interne beheer en ouditprosesse toe

VRAAG 2: 30 punte; 20 minute	
Onderwerp van die vraag:	Leeruitkomst gedek:
Debiteure-rekonsiliasie en Interne Beheer	LU1 Finansiële rekeningkunde AS4 Rekonsiliasie en vertolking LU3 Bestuur van hulpbronne AS5 Etiese gedragkode AS6 Pas interne beheer en ouditprosesse toe

VRAAG 3: 50 punte; 30 minute	
Onderwerp van die vraag:	Leeruitkomst gedek:
Vervaardiging	LU2 Bestuursrekeningkunde AS2 Produksiekostestaat AS2 Inkomstestaat AS2 Eenheidskoste en gelykbreek LU3 Bestuur van hulpbronne AS6 Pas interne beheer en ouditprosesse toe

VRAAG 4: 75 punte; 45 minute	
Onderwerp van die vraag:	Leeruitkomst gedek:
Begrippe en Vertolking van Finansiële State	LU1 Finansiële rekeningkunde AS1 Konsepte AS5 Finansiële state AS6 Ontleed ouditverslag LU3 Bestuur van hulpbronne AS3 Vertolk en rapporteer oor bateverkope AS5 Etiese gedragkode

VRAAG 5: 70 punte; 40 minute	
Onderwerp van die vraag:	Leeruitkomst gedek:
Finansiële State van 'n Maatskappy	LU1 Finansiële rekeningkunde AS2 Grootboekrekening AS5 Finansiële state

VRAAG 6: 40 punte; 25 minute	
Onderwerp van die vraag:	Leeruitkomst gedek:
Voorraadwaardasie en Interne Beheer	LU1 Finansiële rekeningkunde AS5 Finansiële state LU2 Bestuursrekeningkunde AS4 Bereken en waardeer voorraad LU3 Bestuur van hulpbronne AS5 Etiese gedragkode AS6 Pas interne beheer en ouditprosesse toe

VRAAG 1: KONTANTBEGROTINGS**(35 punte; 20 minute)**

Jy word voorsien van die Kontantbegroting van Bosman Handelaars vir die drie maande geëindig 28 Februarie 2011. Alfred Bosman is die eienaar van die besigheid.

GEVRA:

- 1.1 Verduidelik waarom 'n besigheid elke jaar 'n Kontantbegroting moet voorberei. (2)
- 1.2 Bereken die syfers soos aangedui deur A – E in die Kontantbegroting. (5)
- 1.3 Die huurinkomste is vanaf 1 Januarie 2011 met 8% verhoog. Bereken die huurinkomste-syfer vir Januarie 2011. (3)
- 1.4 Verwys na die salarisse en lone in die Kontantbegroting.
- Bereken die persentasieverhoging wat aan die werkers vanaf 1 Januarie 2011 toegeken is. (3)
  - Sal die werkers, na jou mening, met hierdie verhoging tevrede wees? Verduidelik kortliks. (3)
- 1.5 As die interne ouditeur ontdek jy dat die werklike motorvoertuiguitgawes vir Desember 2010 R5 420 was. Noem TWEE punte wat jy in jou interne ouditeursverslag aan Alfred sal insluit. (4)
- 1.6 'n Nuwe voertuig sal op 31 Januarie 2011 vir R139 500 aangekoop word. Die besigheid sal 'n deposito van 20% betaal en die saldo sal deur Eastbank gefinansier word. Alfred sal Eastbank in gelyke maandelikse paaieimente oor drie jaar vanaf 28 Februarie 2011 terugbetaal. Rente sal maandeliks aan Eastbank op die uitstaande saldo teen 'n koers van 11% p.j. betaal word.
- Bereken die rente betaalbaar aan Eastbank in Februarie 2011. (5)
  - Bereken die **maandelikse** terugbetalings van die kapitaalgedeelte van die lening aan Eastbank. (3)
- 1.7 Bereken die verwagte ontvangste van debiteure vir Januarie 2010. (7)

INLIGTING:**LET WEL: Nie alle syfers word hieronder getoon nie.**

1. UITTREKSEL UIT KONTANTBEGROTING			
	2010 Desember	2011 Januarie	2011 Februarie
VERWAGTE ONTVANGSTE			
Kontantverkope (75% van totale verkope)	225 000	112 500	112 500
Debiteure (30 dae min 5%)	47 500	?	35 625
Huurinkomste	9 000	?	?
Rente op vaste deposito		400	400
Kapitaal		150 000	
	291 000	355 000	140 000
VERWAGTE BETALINGS			
Onttrekkings	17 500	12 500	12 500
Motorvoertuig-uitgawes	4 000	4 000	4 000
Vaste deposito		60 000	
Deposito op voertuig aangekoop		?	
Maandelikse terugbetalings aan Eastbank			?
Rente aan Eastbank betaal			?
Salarisse en lone	105 000	109 200	109 200
	240 000	310 000	390 000
Kontantoorskot/-tekort	51 000	45 000	C
Kontant aan die begin van die maand	72 000	A	D
Kontant aan die einde van die maand	123 000	B	E

VRAAG 2: DEBITEUREREKONSILIASIE EN INTERNE BEHEER**(30 punte; 20 minute)**

Jy word voorsien van inligting oor SA Handelaars. Die boekhouer het 'n paar foute begaan met die versoening van die Debiteurekontrole-rekening met die Debiteurelys.

GEVRA:

- 2.1 SA Handelaars vereis dat hulle nuwe kliënte persoonlike besonderhede, insluitend bewys van woonadres, moet voorsien voordat rekeninge oopgemaak kan word. Verduidelik kortliks waarom dit nodig is. Noem TWEE punte. (4)
- 2.2 Stel die korrekte Debiteurelys op 31 Augustus 2010 op en toon hoe jy die Debiteurekontrole-rekening sal aansuiwer deur die formaat wat voorsien is te gebruik. (26)

INLIGTING:

- Die boekhouer ontdek dat hy 'n aantal foute gemaak het, toe hy die Debiteuregrootboekrekening opgestel het.
- Die Debiteurekontrolerekening en die Debiteurelys kon nie versoen word nie. Die verskil is R6 470.

Die volgende opsomming is op 31 Augustus 2010 voorberei:

Saldo van die Debiteurekontrolerekening	R70 663
Totaal van die Debiteurelys	77 133
Sunnyside Handelaars	17 600
Thembisa Handelaars	55 473
Tildai Verskaffers	3 400
Mondo Winkels	660
Verskil	R6 470

3. Foute op Sunnyside Handelaars se rekening

- Rente is foutief op die rekeningsaldo bereken. Pas aan vir 'n addisionele R165 rente.
- BTW teen 14% is van Faktuur 868, gedateer 31 Julie 2010, weggelaat. Totale verkope, BTW uitgesluit, het R16 500 beloop.

4. Foute op Thembisa Handelaars se rekening

- 'n Kredietnota van R3 080 is foutiewelik in die Debiteurgrootboek-rekening as 'n debietinskrywing getoon. Die Algemene Grootboek is korrek.
- Thembisa Handelaars beweer dat hulle verlede maand R13 200 betaal het, maar dat dit nie op hulle staat getoon word nie. Ondersoeke toon dat Thembisa Handelaars se betaling foutiewelik na die rekening van 'n ander debiteur, Sunnyside Handelaars, oorgeboek is.
- Thembisa Handelaars het 'n geweierde tjek vir R2 750 uitgereik ter vereffening van 'n bedrag van R3 100. Die KOJ- en KBJ-inskrywings is korrek aangeteken. Die kansellering van die korting is nie in die Debiteurgrootboekrekening getoon nie. Die kontrolerekening is korrek.

5. Addisionele foute op die Debiteureversoeningstaat getoon

- 'n Debiteur, Mondo Winkels, se skuld van R660 is as oninbaar afgeskryf. Die bedrag is na die Debiteurekontrole-rekening oorgeboek, maar nie na die debiteur se persoonlike rekening nie.
- Tildai Verskaffers word in die Debiteurgrootboek en die Krediteurgrootboek getoon. Hulle kredietsaldo van R2 124 in die Krediteurgrootboek moet met hulle rekening in die Debiteurgrootboek verreken word.

VRAAG 3: VERVAARDIGING**(50 punte; 30 minute)**

Die inligting hieronder is uit die finansiële rekords van Valley Vervaardigers geneem. Java is die eienaar van Valley Vervaardigers. Die besigheid vervaardig een styltipe reënjas. Die finansiële jaar eindig op 28 Februarie 2010.

GEVRA:

- 3.1 Dui aan of die volgende stellings WAAR of ONWAAR is. Kies die antwoord en skryf slegs 'waar' of 'onwaar' langs die vraagnommer (3.1.1 – 3.1.5) in die ANTWOORDEBOEK neer.
- 3.1.1 Vaste koste bly onveranderd in verhouding met die getal eenhede wat in 'n tydperk vervaardig word. (2)
- 3.1.2 Die salaris van die fabrieksvoorman sal as 'n direkte-arbeidskoste beskou word. (2)
- 3.1.3 Huur van die fabriek sal as 'n veranderlike koste beskou word. (2)
- 3.1.4 Primêre koste word bereken deur direktemateriaalekoste en direkte-arbeidskoste bymekaar te tel. (2)
- 3.1.5 Advertering sal as 'n administrasiekoste geklassifiseer word. (2)
- 3.2 Verwys na Inligting B.
- Bereken die volgende:
- 3.2.1 Die waarde van grondstowwe voorhande op 28 Februarie 2010 deur die EIEU-metode te gebruik (5)
- 3.2.2 Die waarde van grondstofkoste wat in die Produksiekostestaat sal verskyn (4)
- 3.3 Verwys na Inligting C.
- Bereken die waarde van direkte-arbeidskoste wat in die Produksiekostestaat vir die jaar geëindig 28 Februarie 2010 sal verskyn. (7)
- 3.4 Die besigheid het 4 000 reënjasse gedurende die jaar geproduseer. Daar was geen goedere in bewerking aan die begin of aan die einde van die jaar nie. Fabrieksbokoste het R67,55 per eenheid beloop. Bereken die volgende:
- 3.4.1 Die totale produksiekoste van voltooide goedere (5)
- 3.4.2 Die eenheidskoste van produksie (per reënjas) (3)

- 3.5 Java vra dat jy die beheer oor grondstowwe verder moet ondersoek.
- 3.5.1 Identifiseer die getal meter grondstofmateriaal wat waarskynlik vermis word. (5)
- 3.5.2 Buiten diefstal, voorsien EEN baie waarskynlike rede vir die tekort. Watter raad kan jy aan Java in hierdie verband gee? Noem EEN punt. (4)
- 3.6 Gelykbreekpunt:
- 3.6.1 Bereken die gelykbreekpunt vir die huidige finansiële jaar. (4)
- 3.6.2 Die gelykbreekpunt vir 2009 was 2 273 eenhede. Behoort Java tevrede of ontevrede te wees met die gelykbreekpunt vir 2010, soos bereken in VRAAG 3.6.1? Verduidelik kortliks. (3)

INLIGTING:**A. Produksie:**

Getal reënjasse verlede jaar vervaardig	4 500 eenhede
Getal reënjasse hierdie jaar vervaardig	4 000 eenhede

B. Grondstowwe:**1. Gebruik**

Java het 'n studie van die vervaardigingsproses gemaak en het ontdek dat dit 1,8 meter materiaal nodig het om een reënjas te vervaardig.

2. Voorraad grondstowwe voorhande was:

	Getal meter materiaal	Koste per meter
Beginvoorraad	700 meter	R30
Grondstowwe aan die fabriek uitgereik vir die vervaardiging van reënjasse	9 100 meter	?
Eindvoorraad	4 300 meter	?

3. Aankope van grondstowwe gedurende die jaar was soos volg:

	Getal meter materiaal	Koste per meter	Totale koste
Aankope	12 700 meter		R490 600
April 2009	7 000 meter	R34	R238 000
November 2009	3 500 meter	R42	R147 000
Februarie 2010	2 200 meter	R48	R105 600

C. Werkers:**1. Java het die volgende individue in diens:**

Besonderhede	Getal werknemers	Basiese maandelikse salaris/loon per werknemer	Totale koste van indiensneming insluitende voordele	Oortyd	
				Uur	Koers
Werkers in die produksieproses	5	R5 000	?	180 uur (elke werknemer)	R70
Fabrieksvoorman	1	R8 000	R112 000	-	-
Verkoopsman	1	R4 000	?	-	-

2. Diensvoordele en oortyd

- Diensvoordele word toegewys aan die kosterekening van toepassing op die salarisse/loone van die spesifieke werkers.
- Alle werkers is by die besigheid se pensioenfonds en by die WVF geregistreer. Aftrekkings word vanaf die basiese salaris gemaak vir die pensioenfonds (8%) en die WVF (1%). Die werkgewer dra 10% tot die pensioenfonds en 1% tot die WVF by.
- Oortyd en kommissie is nie onderhewig aan pensioenfonds- en WVF-afrekkings of -bydraes nie.
- Die vyf werkers wat die reënjasse maak, het elk 180 uur oortyd gedurende die jaar gewerk teen 'n koers van R70 per uur.

D. Voorrade klaarprodukte voorhande was:

	Aantal reënjasse	Waarde per eenheid
Beginvoorraad	110	R284
Eindvoorraad	420	R246

E. Ontleding van totale koste en eenheidskoste:

	2010	2010	2009
	Totaal	Per eenheid	Per eenheid
Verkoopprys	R1 400 000	R350	R350
Veranderlike koste:	R863 800	R215,95	R184,60
Direktemateriaalkoste	?	?	R63,30
Direkte-arbeidskoste	?	?	R82,20
Verkoops- en verspreidingskoste	R150 000	R37,50	R39,10
Vaste koste:	R350 200	R87,55	R83,54
Fabrieksbo-koste	?	R67,55	R58,04
Administrasiekoste	R80 000	R20,00	R25,50

HIERDIE BLADSY MOET BLANKO BLY

VRAAG 4: BEGRIPPE EN VERTOLKING VAN FINANSIËLE STATE**(75 punte; 45 minute)**

Jy word voorsien van inligting oor Manic Beperk vir die jaar geëindig 30 Junie 2010.

GEVRA:

- 4.1 In KOLOM A is 'n aantal konsepte oor maatskappye en in KOLOM B is verduidelikings. Kies 'n verduideliking uit KOLOM B om by 'n konsep in KOLOM A te pas. Skryf slegs die letter (A – D) langs die vraagnommer (4.1.1 – 4.1.4) in die ANTWOORDEBOEK neer.

KOLOM A	KOLOM B
4.1.1 Likiditeit	A dui die voordeel aan wat die eienaars van hulle belegging in die besigheid ontvang
4.1.2 Solvensie	B dui aan tot watter mate 'n besigheid deur geleende kapitaal gefinansier word
4.1.3 Hefboom	C dui aan of die besigheid onmiddellike skulde kan afbetaal
4.1.4 Opbrengs op ekwiteit	D dui aan of die besigheid al sy skulde sal kan afbetaal

(4 x 2) (8)

- 4.2 Verwys na die Nota vir Vaste Bates (Inligting D) en die Kontantvloeistaat (Inligting C) vir die jaar geëindig 30 Junie 2010 en stel die Bateverkooprekening (Algemene Grootboek) op. (9)
- 4.3 Verwys na die Kontantvloeistaat (Inligting C).
- Noem die DRIE belangrikste besluite wat die direkteure gedurende die jaar geneem het. Haal in elke geval syfers uit die Kontantvloeistaat aan. (6)
  - Lewer kommentaar op enige TWEE interessante punte wat in die Kontantvloeistaat getoon is. Noem TWEE punte en haal syfers aan om jou antwoord te ondersteun. (4)
- 4.4 Verwys na Inligting B. Bereken die volgende finansiële aanwysers op 30 Junie 2010:
- Bedryfswins op omset (3)
  - Vuurproefhouding (4)
  - Verdienste per aandeel (4)
- 4.5 Lewer kommentaar op die maatskappy se bedryfsdoeltreffendheid vir die jaar geëindig 30 Junie 2010. Haal TWEE finansiële aanwysers of syfers aan om jou kommentaar te ondersteun. (6)

- 4.6 Lewer kommentaar op die likiditeit van die maatskappy vir die jaar geëindig 30 Junie 2010. Haal DRIE finansiële aanwysers of syfers aan om jou kommentaar te ondersteun. (9)
- 4.7 Lewer kommentaar op die opbrengs, verdienste en dividende wat deur die aandeelhouders verdien is vir die jaar geëindig 30 Junie 2010. Haal DRIE finansiële aanwysers of syfers aan om jou kommentaar te ondersteun. (9)
- 4.8 Verwys na die koerantartikel (Inligting E) en beantwoord die volgende vrae:
- 4.8.1 Verwys na paragraaf 1.
Verduidelik jou mening oor die teenwoordigheid van aandeelhouders by die AJV. (3)
- 4.8.2 Verwys na paragraaf 2 en 3.
Beantwoord die volgende:
  - Wat word met 'n *gekwalfiseerde ouditverslag* bedoel? Verduidelik.
  - Hoe affekteer hierdie soort verslag die maatskappy en die aandeelhouders? Verduidelik.
  - Waarom het die onafhanklike ouditeurs 'n gekwalfiseerde verslag met betrekking tot hierdie bate uitgereik? Verduidelik. (6)
- 4.8.3 Verduidelik waarom baie van die aandeelhouders sal dink dat die langtermynvooruitsigte van die maatskappy bedreig word. Noem korporatiewe bestuur in jou antwoord. (4)

INLIGTING:

A. Syfers uit die finansiële state op 30 Junie 2010 geneem:

	R
Verkope	2 730 000
Waardevermindering	560 000
Bedryfswins	650 000
Rente op geleende fondse	210 000
Netto wins voor belasting	440 000
Netto wins na belasting	308 000
Gewone aandeledividende	390 000
Gewone aandelekapitaal (pariwaarde R2,00)	3 000 000
Lening van Hard Bank (14% p.j.)	2 800 000
Bedryfsbates	610 000
Handelsvoorraad	410 000
Handels- en ander ontvangbare bedrae	180 000
Kontant en kontantekwivalente	20 000
Bedryfslaste	360 000
Handels- en ander betaalbare bedrae	150 000
Aandeelhouders vir dividende	210 000

B. Die volgende berekeninge is oor die afgelope twee finansiële jare gedoen:

	2010	2009
Bedryfsuitgawes op omset	28,6%	33,1%
Bedryfswins op omset	?	17,5%
Netto wins na belasting op omset	11,3%	8,2%
Opbrengs op gemiddelde aandeelhoudersbelang	8,6%	7,2%
Verdienste per aandeel	?	18 sent
Dividende per aandeel	26 sent	12 sent
Opbrengs op kapitaal aangewend	12,8%	22,1%
Skuld-eienaarsbelang-verhouding	0,7 : 1	0,4 : 1
Bedryfsverhouding	1,7 : 1	1,9 : 1
Vuurproefverhouding	?	0,7 : 1
Tydperk van voorraad voorhande	136 dae	85 dae
Debiteure-invorderingsperiode	23 dae	30 dae
Krediteure-betalingsperiode	38 dae	42 dae

C.

KONTANTVLOEISTAAT VIR DIE JAAR GEËINDIG 30 JUNIE 2010	
KONTANTGEVOLGE VAN BEDRYFSAKTIVITEITE	738 000
Kontant deur bedrywigheede gegenerereer	1 370 000
Rente betaal	(210 000)
Inkomstebelasting betaal	(132 000)
Dividende betaal	(290 000)
KONTANTGEVOLGE VAN BELEGGINGSAKTIVITEITE	(4 348 000)
Aankoop van vaste bates	(4 858 000)
Vaste bates vir kontant verkoop	370 000
Beleggings ontvang	140 000
KONTANTGEVOLGE VAN FINANSIERINGSAKTIVITEITE	3 580 000
Opbrengs van aandele uitgereik	980 000
Lenings verkry	2 600 000
Kontantoverskott/-tekort vir die jaar	(30 000)
Kontant en kontantmiddele aan die begin van die jaar	50 000
Kontant en kontantmiddele aan die einde van die jaar	20 000

D.	VASTE BATES	Totaal	Grond en geboue	Toerusting
	Drawaarde – begin van jaar	2 360 000	792 000	1 568 000
	Kosprys	3 592 000	792 000	2 800 000
	Opgehoopte waardevermindering	(1 232 000)		(1 232 000)
	Bewegings			
	Toevoegings	4 858 000	4 100 000	758 000
	Verkope (1 Maart 2010)	(370 000)		(370 000)
	Waardevermindering	(560 000)		560 000
	Drawaarde – einde van jaar	6 288 000	4 892 000	1 396 000
	Kosprys	7 058 000	4 892 000	3 066 000
	Opgehoopte waardevermindering	(1 670 000)		(1 670 000)

- E. As 'n aandeelhouer van Manic Bpk. het jy nie die algemene jaarvergadering (AJV) bygewoon nie. Jy sien die volgende artikel in 'n koerant, *The Daily Views*.

Paragraaf 1	Verskeie aandeelhouers van Manic Bpk. het die direkteure daarvan beskuldig dat hulle onwyse besluite geneem het wat, na hulle mening, die langtermynvooruitsigte van die maatskappy sal bedreig. Slegs 50 van die 6 000 maatskappy se aandeelhouers het die AJV bygewoon.
Paragraaf 2	Die maatskappy het 'n gekwalifiseerde ouditverslag van die ouditeurs ontvang, gebaseer op 'n bedrag van R3 miljoen wat waarskynlik op 'n woning in 'n luukse woongebied langs KwaZulu-Natal se kus bestee is.
Paragraaf 3	Die direkteure se verslag het gesê dat hierdie bate in die maatskappy se Balansstaat getoon is en dat dit vir besigheidsdoeleindes gebruik word om besigheidsvennote van die buiteland te akkommodeer. <i>The Daily Views</i> het uitgevind dat hierdie eiendom eintlik vir vakansiedoeleindes deur die HUB en senior direkteure gebruik word.
Paragraaf 4	Die HUB, Ben Crooke, is ook gekritiseer omdat hy 'n 60% salarisverhoging aanvaar het. Crooke het die besluit verdedig deur te sê dat alle vergoeding in die maatskappy deur die direksie wat elke jaar by die AJV aangestel word, hersien word.

VRAAG 5: FINANSIËLE STATE VAN 'N MAATSKAPPY (70 punte; 40 minute)

Jy word voorsien van inligting oor Headwork Beperk vir die jaar geëindig 30 September 2010.

GEVRA:

- 5.1 Stel die SAID (inkomstebelasting) rekening in die Algemene Grootboek op. (12)
- 5.2 Stel die volgende op 30 September 2010 op:
- 5.2.1 Notas tot die Balansstaat vir:
Behoue inkomste	(10)
Handels- en ander betaalbare bedrae	(8)
- 5.2.2 Ekwiteit-en-laste-afdeling van die Balansstaat (21)
- 5.3 Bereken die volgende op 30 September 2010:
- 5.3.1 Netto batewaarde per aandeel (3)
- 5.3.2 Skuld-ekwiteit-verhouding (3)
- 5.4 Jy was een van die oorspronklike aandeelhouers wat aandele teen pariwaarde van R3,00 gekoop het toe die maatskappy jare gelede gestig is. Jy is ook daarvan bewus dat die prys van die aandele tans R5,75 op die JSE is.
- Verwys na die Inligting 2B hieronder.
- Sou jy tevrede wees met die uitreiking van die nuwe aandele op 1 April teen 'n premie van R2,80? Verduidelik TWEE punte deur syfers of finansiële aanwysers aan te haal om jou antwoord te staaf. (7)
- 5.5 Lewer kommentaar op die risiko en hefboom van die maatskappy. Verduidelik TWEE punte en haal syfers of finansiële aanwysers aan om jou antwoord te ondersteun.
- Buiten die finansiële aanwysers wat hierbo bereken is, ontvang jy ook inligting oor die volgende:
Opbrengs op totale kapitaal aangewend	23%	
Rentekoers op lenings	13% tot 15%	(6)

INLIGTING:**1. Uittreksel uit die finansiële rekords van Headwork Bpk. op 30 September 2010:**

Balansstaatrekening-afdeling	R
Behoue inkomste (1 Oktober 2009)	960 000
Krediteurekontrole	87 500
Uitgawes betaalbaar (agterstallig)	50 400
Bankoortrekking	?
Nominalerekening-afdeling	
Rente op lening	103 600
Huurinkomste	105 980
Gewone aandeledividende	112 000

2. Aansuiwerings en addisionele inligting:

A. Die inkomstebelastingbesonderhede is soos volg:

- Die bedrag verskuldig aan SAID op 1 Oktober 2009 R11 000
- Die bedrag verskuldig aan SAID vir die vorige finansiële jaar is op 30 Oktober 2009 betaal.
- Die totale belastingaanslag vir die 2010 finansiële jaar R243 600
- Eerste voorlopige belasting op 31 Maart 2010 betaal R115 000
- Tweede voorlopige belasting op 28 September 2010 betaal ?
- Bedrag verskuldig aan SAID op 30 September 2010 R19 400

B. 800 000 aandele is voor 1 Oktober 2009 uitgereik (al hierdie aandele is uitgereik teen 'n pariwaarde van R3,00). Op 1 April 2010 is 100 000 nuwe aandele teen 'n premie van R2,80 per aandeel uitgereik.

C. Netto wins na belasting vir die jaar is R626 400.

D. Die leningstaat wat van City Bank ontvang is, toon die volgende:

Saldo aan die begin van die jaar	R880 000
Rente gekapitaliseer	R103 600 vir die jaar
Maandelikse betalings aan City Bank	R 15 800 per maand
Saldo aan die einde van die jaar	?

Volgens die leningsooreenkoms moet 'n vaste maandelikse bedrag aan kapitaal plus die rente betaal word totdat die lening afbetaal is.

E. Huurinkomste vir Oktober 2010 is in September 2010 ontvang. Die huur is met R820 per maand op 1 Julie 2010 verhoog.

F. 'n Finale dividend van 20 sent per aandeel is teen die einde van die jaar verklaar.

G. Die totale bedryfsbates beloop R846 900.

H. Die bedryfsverhouding vir 2010 is 1,8 : 1.

VRAAG 6: VOORRAADWAARDASIE EN INTERNE BEHEER**(40 punte; 25 minute)**

Jy word voorsien van inligting oor Energy World vir die jaar geëindig 28 Februarie 2010. Die eienaar van die besigheid is Frik Fitt. Hulle verkoop energiedrankies, energiestafies en pette aan kleinhandelaars. Frik het Dirk in diens geneem om die energiedrankies te bestuur, Barry om die energiestafies te bestuur en Cathy om die pette te bestuur.

6.1 Energiedrankies**GEVRA:**

Verwys na die inligting oor die energiedrankies en bereken die volgende:

- 6.1.1 Waarde van die eindvoorraad deur die gewoegdegemiddelde-metode te gebruik (6)
- 6.1.2 Koste van verkope en bruto wins. Jy mag 'n Handelsrekening opstel om hierdie syfers te bereken. (8)
- 6.1.3 Winsopslagpersentasie. (3)
- 6.1.4 Gemiddelde voorraadomsetsnelheid (5)

INLIGTING:

Bestuurder: Dirk	Produk: Energiedrankies		
	Eenhede	Rand	Bedrag
Verkope	2 700	R21,20	R57 240
Beginvoorraad	320	R9,00	R2 880
Aankope	4 800		R58 560
April 2008	1 100	R10,50	R11 550
Oktober 2009	2 500	R12,42	R31 050
Januarie 2010	1 200	R13,30	R15 960
Eenhede afgeskryf	20	R10,50	R210
Eindvoorraad	2 400	?	?

6.2 Probleemoplossing

Jy word voorsien van die inligting hieronder met betrekking tot al drie die produkte vir die jaar geëindig 28 Februarie 2010. Frik is bekommerd daaroor dat sy onderneming meer effektief kon werk. Hy nader jou vir raad.

GEVRA:

Identifiseer 'n probleem wat betref die manier waarop Dirk, Barry en Cathy hul produkte bestuur het. Haal syfers of finansiële aanwysers aan om jou antwoord te ondersteun. Gee aan Frik EEN voorstel oor hoe die probleem met elke produk wat geïdentifiseer is, opgelos kan word om die finansiële resultate in geheel te verbeter.

Bestuurder	Dirk		Barry		Cathy	
Produkt	Energiedrankies		Energiesjokolade		Pette	
Werkdae per jaar	240 dae		240 dae		240 dae	
Dae gewerk deur bestuurder	240 dae		330 dae		180 dae	
Bestellings ontvang	2 700 eenhede		28 000 eenhede		7 000 eenhede	
	Eenhede	Bedrag	Eenhede	Bedrag	Eenhede	Bedrag
Verkope	2 700	R52 650	28 000	R224 000	3 500	R73 500
Beginvoorraad	320	R2 880	400	R2 400	300	R4 500
Aankope	4 800	R58 560	31 800	R201 000	3 200	R48 000
Eindvoorraad	2 400	?	200	R1 263	0	R 0
Eenhede afgeskryf	20	R210	?	?	0	R 0
Bruto wins		?		R45 863		R21 000
%-winsopslag		?		25,7%		40,0%
Voorraadomsetsnelheid		?		97 keer		23 keer
Tydperk van voorraad voorhande		177 dae		4 dae		16 dae

(18)

40

TOTAAL: 300